

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної та початкової освіти
імені Валентини Волошиної

Кафедра початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

УДК 373.3.091.33:811.161.2

на тему:

**«РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЗАСОБАМИ ЕЙДЕТИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»**

Студентки II курсу МАП групи
Освітньої програми: Початкова освіта.
Дошкільна освіта
Спеціальності : 013 Початкова освіта
Галузі знань : 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти: магістр
Тимошук Сніжани Олександрівни

Науковий керівник: Кіт Г.Г., канд. пед. наук,
доцент

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

м. Вінниця – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	7
1.1. Дефінітивний аналіз базових понять дослідження.....	7
1.2. Особливості розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках української мови.....	11
1.3. Психолого-педагогічні передумови формування творчих здібностей особистості.....	14
1.4. Актуальність використання засобів ейдетики на уроках української мови для розвитку творчих здібностей молодших школярів.....	19
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЕЙДЕТИКИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	25
2.1. Діагностика сформованості творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови (за результатами констатувального етапу експерименту).....	25
2.2. Педагогічні умови ефективної організації уроків української мови задля розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами ейдетики.....	41
2.3. Впровадження системи методичних прийомів розвитку творчих здібностей засобами ейдетики на уроках української мови	46
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

На сьогоднішній день пошуки впровадження у освітній процес новітніх технологій є одним із найважливіших напрямів удосконалення навчання молодших школярів. Сьогодні вже не можливо навчати традиційно: у центрі освітнього процесу має бути учень. Від його творчої активності на уроці української мови, вміння доказово міркувати, обґрунтовувати свої думки і не боятись помилитись, вміння спілкуватись з учителем, учнями класу залежить успіх у свідомому опануванні всієї шкільної програми.

Основним завданням сучасної початкової освіти є формування всебічного розвитку школярів, зокрема творчого потенціалу. Завдання щодо виховання творчої особистості є не лише актуальною проблемою сучасної науки, але й є запитом сучасного суспільства. Особливо актуальним є розвиток творчих здібностей на уроках української мови .

Проблема формування творчої особистості відображена у документах держаного рівня: Національна стратегія розвитку освіти на період до 2021 року, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», Закон України «Про початкову освіту».

На розвиток творчих здібностей молодших школярів направлена нова українська школа. Вона має на меті не лише навчити дітей рахувати, писати, читати, а навчити їх творчо мислити та застосовувати свої знання в реальному житті.

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що у різні часи проблемою розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами ейдетики займалося багато науковців.

Сьогодні проблема розвитку творчих здібностей дітей засобами ейдетики виступає важливою складовою змісту роботи загальноосвітніх закладів.

Однак теоретичні та практичні аспекти процесу розвитку творчих здібностей учнів початкової школи в процесі навчання залишаються

недостатньо розробленими, незважаючи на те, що актуальність цієї проблеми засвідчена державними нормативними документами та потребою суспільства.

Зважаючи на недостатню наукову розробленість та актуальність даної проблеми, нами було обрано тему дипломного дослідження: **«Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами ейдетики на уроках української мови».**

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Предмет дослідження – шляхи розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами ейдетики на уроках української мови.

Мета роботи – здійснити комплексне дослідження розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами ейдетики на уроках української мови.

Для досягнення мети роботи потрібно вирішити низку **завдань**:

- провести дефінітивний аналіз базових понять дослідження ;
- розглянути особливості розвитку творчих здібностей учнів початкової школи на уроках української мови;
- описати психолого-педагогічні передумови формування творчих здібностей особистості;
- визначити та обґрунтувати критерії, показники, рівні сформованості творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку;
- сформулювати педагогічні умови ефективної організації уроків української мови задля розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами ейдетики;
- простежити впровадження системи методичних прийомів розвитку творчих здібностей засобами ейдетики на уроках української мови.

У результаті проведення дипломного дослідження використовувались такі **методи**: аналіз методичної, педагогічної та психологічної літератури, нормативних документів, спостереження за освітнім процесом, опитування вчителів початкової школи, констатувальний експеримент, анкетування.

Експериментальна база дослідження. Експериментальна робота здійснювалась протягом 2020-2021 рр. на базі ліцею №2 м. Немирова Немирівської міської ради. В експерименті брали участь учні 2-Б класу (20 дітей).

Практична значущість даного дипломного дослідження визначається тим, що матеріали даного дослідження можуть застосовуватись на уроках української мови задля розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Попередні результати дослідження апробовані на наукових конференціях:

- на всеукраїнській науково-практичній конференції «Нова українська школа й підготовка вчителя до забезпечення базової середньої освіти», 29 жовтня 2021 року, на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра (виступ на тему: «Формування творчих здібностей учнів початкових класів в умовах НУШ»);
- на II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості в системі неперервної професійної освіти», 25–26 листопада 2021 року, на базі кафедри педагогіки Бердянського державного педагогічного університету (виступ на тему: «Розвиток творчих здібностей як складова фахового зростання педагога»);
- на XI Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські наукові читання – 2021. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук», 8-10 грудня 2021 року, на базі Глухівського національного педагогічного університету імені

Олександра Довженка (виступ на тему: «Розвиток творчих здібностей для успішної самореалізації особистості»).

За матеріалами проведеного дослідження опубліковано статтю: Тимошук С. Психолого-педагогічні передумови формування творчих здібностей молодших школярів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної та початкової освіти. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 10. С. 260-263.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку літератури і додатків. Загальний обсяг роботи – 69 сторінок, з них основного тексту – 56 сторінок.

ВИСНОВКИ

1. Розвиток творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку має велике значення для загального розвитку дитини протягом усього дошкільного дитинства та потребує значної цілеспрямованої уваги.

У дипломному дослідженні нами було розглянуто, як трактуються поняття «здібності», «творчі здібності» в психолого-педагогічній літературі.

На нашу думку, творчі здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, які мають відношення до успішності виконання діяльності.

Ми дійшли висновку, що необхідна цілеспрямована робота з розвитку творчих здібностей молодших школярів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей.

2 . В ході дослідження було виявлено, що досвід багатьох вітчизняних та закордонних педагогів свідчить про вірогідність успішного формування у учнів якостей творчої особистості. Для цього учням варто надавати максимум можливостей для випробовування себе в творчості, причому починати треба з найпростіших завдань.

На нашу думку, навчання творчості має відбуватися в першу чергу і в основному на програмному навчальному матеріалі з різних предметів, а в разі потреби й на спеціально побудованій системі задач. Засвоюючи досвід творчої діяльності, характерні для неї процедури, учні набувають здібності видозмінювати ті стереотипи мислення, яким вони вже навчилися, вчать відмовлятися від стереотипів, конструювати нові підходи до осмислення раніше засвоєного або нового змісту.

3. Досліджено, що психологічно-педагогічною пеередумовою творчих можливостей дітей виступає креативність, як потенційна здібність до різносторнього мислення, почуттів та дій. Ознака творчої уяви учнів – створення нових образів у процесі навчання. У свою чергу, правильна організація творчої діяльності молодших школярів на уроках сприяє

вихованню розвиненої та духовно збагаченої особистості, спонукає її до безперестанного пошуку нових ідей, усвідомлення своєї ролі як творця.

4. Визначено та обґрунтовано критерії, показники, рівні розвитку творчих здібностей у дітей молодшого шкільного віку. У ході проведення нами були виокремлені критерії: *мотиваційний та креативний* . Виділені рівні: *високий, середній та низький*.

Результати дослідження розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку показали, що низький рівень (43,8 % опитаних) переважає в дітей, в яких недостатньо розвинені творчі здібності.

Середній рівень (31,5% опитаних) – діти, в яких не на достатньому рівні розвинені творчі здібності.

Високий рівень (24,7% опитаних) переважає в дітей, які чітко розуміли поставлені запитання, творчі завдання: усні, письмові, малюнкові виконували без ускладнень. В цих учнів, не дивлячись на їх молодший шкільний вік, дуже добре розвинені творчі здібності.

Це дало змогу зробити відповідний висновок, що відповідно до віку дітей рівень розвитку творчих здібностей знаходиться на достатньому рівні, але за малого відсотку високого рівня у дітей ми пропонуємо його покращити шляхом використання на заняттях технік ейдетики.

5. В ході нашого дослідження ми виокремили педагогічні умови, які сприятимуть розвитку творчих здібностей молодших школярів. З'ясовано, що дані умови дають вчителям можливість активізувати мислення, формувати цілі навчання, залучати учнів до плідного обговорення, мотивувати навчання учнів, активно залучати учнів до навчального процесу.

6. Розроблено методику розвитку творчих здібностей молодших школярів, яку було спрямовано на забезпечення практичного засвоєння норм у процесі сприймання - розуміння, аналізу, продукування текстів різних типів і стилів; розширення особистісного досвіду творчої діяльності молодших школярів; позитивного емоційного супроводу в роботі над творчими вправами й завданнями; розвитку творчих здібностей учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипець В. П. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів як основи креативної особистості. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 125. С. 279-282.
2. Антощук Є. В. 10 уроків чудової пам'яті: підручник. Харків. 2003. С. 156. URL: <http://festival21.org/stati-i-publikacii/bartosh-l-a-shkolaejdotexniki-odesskij-region/> (дата звернення: 08.05.2020).
3. Антощук Є. Таємниці «Школи ейдетики». *Початкова освіта*. 2001. № 42. С. 7-9.
4. Антощук Є. Учимося запам'ятовувати і пригадувати. Київ, 2007. С. 156-158.
5. Бесєдіна А. Вплив методів і завдань ейдетики на розвиток особистості учня. *Рідна школа*. 2009. № 2-3. С. 61-62.
6. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ, 2014. 136с.
7. Бондаренко Н. Про формування творчої особистості молодшого школяра засоба слова. *Початкова школа*. 1998. № 9. С.22-24.
8. Будій Н. Д. Психолого-педагогічна підтримка креативності учнів на уроках української мови у ході виконання творчих завдань. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 1. С. 46–49.
9. Ващенко Г. Загальні методи навчання. Київ: Наука. 2005. С. 102-105.
10. Ващук С. Виховання стійкої позитивної мотивації навчальної діяльності в учнів. *Директор школи*. 2008. № 40. – С. 27-29.
11. Винославська О. В. Психологія : навчальний посібник. Київ : ІНКІОС, 2005. 372 с.
12. Вишневський О.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Київ: Радян. школа, 1989. С. 223-236.

13. Вікова психологія / за ред. Г.С. Костюка. Київ: Радянська школа, 1976. С. 175-216.
14. Вітер Л. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках української мови. *Українська мова і література*. 2000. №37.С. 4-5.
15. Волчанова Н. Індивідуальна робота з обдарованими дітьми. *Рідна школа*. 2000. № 6. С. 77-79.
16. Выготский Л. С. Воображение и творчество в младшем школьном возрасте. СПб. Союз. 1997. С.98-123
17. Гайдаенко М. Эйдетика – удивительная реальность . *Психолог*. 2011. № 28. С.11-13.
18. Гемзюк О.Р., Рябова С.І. Творчі завдання з української мови. 4 клас: Дидактичний матеріал .Тернопіль, 2011. 80 с.
19. Голюк О.А., Родюк Н.Ю. Застосування наочності як засобу підвищення ефективності навчання в практиці початкової школи XIX століття. *ScienceandEducationaNewDimension. PedagogyandPsychology*, VI (71),Issue: 173, 2018 Sept., P. 7-10.
20. Ейдетика. URL: <http://do100verno.com.ua/blog/tag/10> (дата звернення 23.09.2021).
21. Іщенко Н.М. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. *Педагогічна освіта на зламі століть: досвід минулого – погляд у майбутнє*: зб. Матеріалів доп. учасника Міжнародної науковопрактичної конференції, присвяченої 95-річчю кафедри педагогіки. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. С.92-94.
22. Іщенко Н.В., Гордієнко Т.В. Творчі здібності молодших школярів. Бердянськ, 2018. С. 134-136.
23. Калачикова О. Швидка педагогічна допомога. Практика ейдетики. *Початкова освіта*. 2006. № 3. С. 9-11.
24. Костюк Г.С. Здібності та їх розвиток у дітей. Київ, 1998. 80 с.

25. Кузнєцова О.М. Як краще навчити дитину за допомогою методів ейдетики. *Розкажіть онуку*. 2007. № 4. С. 57-62.
26. Кульчицька О. Діагностика рівня розвитку творчих здібностей *Обдарована дитина*. 2003. № 4. С. 42-50.
27. Лапшина І.М., Родюк Н.Ю. Технології творчого розвитку молодших школярів на уроках галузі «Мови та літератури» : Інформаційне видання для здобувачів ступеня вищої освіти магістра. Вінниця : ВДПУ, 2018. 60 с.
28. Мажирина Н. Эйдетика. Мир другими глазами. URL:<http://clck.yandex.ru/redir> (дата звернення 16.06.2021).
29. Максименко С. Готовність дитини до навчання. Київ: Мікрос-СВС, 2003. С. 86.
30. Мельниченко. Виховання позитивної мотивації до навчання: психологічний практикум для молодих учителів. *Психолог*. 2010. № 7. С. 6 – 10.
31. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологічна газета*. 2005. №6. С.4-5.
32. Нікітін Б.П. Виникнення і розвиток творчих здібностей. *Радянська школа*. 1994. №4.С.20-22.
33. Павлик О. А. Дидактичні умови формування творчої особистості молодшого школяра на уроках української мови. *Педагогічні науки*. 2015. Вип. 67. С. 113-118.
34. Пащенко О.В. Ейдетика – що це? *Дошкільне виховання*. 2008. № 11. С. 16-17.
35. Пов'якель Н. І. Практична психологія креативності: навч.посібник. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 321 с.
36. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2005. Вип. 20. С.112-118.

37. Рогозіна В. В. Особливості методики розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Мистецтво та освіта*. 1997. №3. С. 5–8.
38. Родюк Н. Ю. Формування україномовної соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Старобільськ, 2018. № 3 (137) квітень. С. 234-240.
39. Роєнко Л.М. Теорія і технології вивчення освітньої галузі «Мова і література»: посіб. для студентів та учителів почат. кл. Умань, 2015. 126 с.
40. Романовська Д. Регуляція творчої діяльності учня: створення адекватних умов для розвитку творчої особистості. *Психолог*. 2006. №11. С.11-15.
41. Рибалка В. В. Система виховання творчої особистості за І.П.Волковим. *Обдарована дитина*. 1998. № 6. С. 10-14
42. Рубинштейн С. Л. Проблема способностей и вопросы психологической теории. *Вопросы психологии*. 1960. № 3. С. 3-15.
43. Семенова І. Особливості навчання і виховання обдарованих дітей. *Завуч*. 2001. № 2. С. 6-7.
44. Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. 64 с.
45. Сущик. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. *Початкова освіта*, 1999. №38. С. 2.
46. Теплов Б. М. Способности и одаренность. Психология индивидуальных различий. Москва, 1982. 539 с.
47. Тимошук С. Психолого-педагогічні передумови формування творчих здібностей молодших школярів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк; Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського, факультет дошкільної та початкової освіти. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 10. С. 260-263.

48. Туриніна О. Л. Психологія творчості: Навч. Посіб. Київ: МАУП, 2007. 160 с.

49. Уліщенко В. В. Бачу серцем, споглядаю, мислю образами. Ейдетичні прийоми аналізу художнього тексту як ключ до ефективної суб'єкт-суб'єктної взаємодії під час вивчення української літератури. *Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях і колегіумах*. 2009. № 5. С. 28 – 39.

50. Уліщенко В. В. Метод ейдетики в інтерсуб'єктному навчання української літератури. *Рідна школа*. 2011. № 7. С. 33 – 37.

51. Шумакова Н. Б. Исследование творческой одаренности с использованием тестов П. Торренса у младших школьников. *Вопросы психологии*. 1991. № 1. С. 27-32.